

ודקא קשיא לך שנבלה אף היא הותרה
בחסטאת העוף לכהנים?

תריצנא: עיקר ההיתר בנבלה דחסטאת העוף
הוא משום גבוה, דכהנים משלחן גבוה קא
זכו. והרי זה נחשב שהם אוכלים מגבוה,
אבל היתר נבלה להדיוט לא מצינו, אלא רק
בחלב, ולפיכך ליכא למילף חלב מנבלה
וחמץ.

והא דתניא: כתיב "אלה הטמאים לכם בכל
השרץ", ודרשינן מה"א ד"הטמאים" —
לאסור צירן [הנוזל היוצא מהשרצים],
ורוטבן [השומן שבגופם], וקיפה [בשר דק
ותבלין השוקעים לשולי הקדירה] שלהן, של
השרצים, באכילה⁽⁶⁶⁾.

והוינן בה: למה לי קרא לאסור כל אלו
בשרצים? ליוגמרו מהני, מחלב וחמץ ונבלה
שאף לאחר שנמחו, הם עומדין באיסורן
שאסורין בשתיה!?

ומתריצין: צריכי.

דאי לא כתב רחמנא בשרצים אלא הוה
ילפינן מהנך, הוה אמינא — דיו לבא מן
הדין להיות כנדרון. מה התם בחלב חמץ
ונבלה, אינו חייב עד דאיכא כזית, אף הכא
נמי לא יהא חייב על אכילת שרצים עד
דאיכא

כזית. הלכך כתב רחמנא בשרצים לומר קכ-ב
שיהא הנמחה מהם כשרץ עצמו, שחייב
עליו בכעדשה.

והוינן בה: ולכתוב רחמנא בשרצים וליתו
הנך [נבלה⁽⁶⁷⁾], וליגמרו מינייהו דשרצים?

ומתריצין: משום דאיכא למיפרך: מה
לשרצים שחמורים הם, שכן טומאתן
ואיסורן במשהו, [כלומר, בכעדשה, דילפינן
איסורו מטומאתו, מה טומאתו בכעדשה אף

לגבי טומאת אוכלים אפשר לרבות שהתבלין
מצטרף עם האוכל, לפי שהוא נאכל עמו, אך
לגבי איסור אכילת שרצים היאך יתכן שהתבלין
יאסר באיסור שרצים, הרי אין זה שרץ? ובאמת
בתוספות הרא"ש על הגמרא לעיל מאי קיפה
תבלין כתב, דרק קיפה דמתניתין היינו תבלין,
אך קיפה דשרצים אינו תבלין אלא פירמא].

אך בסוגיא לעיל קיב ב מבואר שהריבוי של
שרצים אתא לומר שחייבים אף על הציר שלהם,
אף שהוא רק יוצא מן האיסור, ואינו מגוף
האיסור, וכתבו התוספות שם שתרוויהו דרשינן,
משום ששקולים הם ויבואו שניהם.

67. כתב הרשב"א, דקושית הגמרא היא על
נבלה בלבד, שהרי לגבי חמץ איכא למפרך מה
לחמץ שכן היתה לו שעת הכושר, ולגבי חלב

ותירץ על פי התוספות לעיל כח א סד"ה רבי,
שהגמרא נקטה שם כן לדיחויא בעלמא, אך
באמת גם לריש לקיש יש שחיטה לעוף מן
התורה.

66. מבואר בסוגיא כאן, שהריבוי של שרצים
אתא לומר שחייבים עליהם גם כשהם מחויים,
וזהו הפירוש קיפה שלהן, שזה הבשר הדק
הנמחה בשולי הקדרה. ואף שבגמרא לעיל
אמרינן ד"קיפה" דמתניתין היינו "פירמא" שזהו
הבשר הדק, ודחינן, אי הכי הוא עצמו יטמא
טומאת אוכלים, ולכן אמרינן דהיינו תבלין, מכל
מקום "קיפה" דשרצים כולל גם פירמא, וכן
כתבו רש"י ותוספות לעיל קיב ב, ותוספות
במסכת בכורות ו א. [אך מה שכתבו שם דקיפה
דשרצים כולל גם תבלין צריך עיון, דבשלמא

וכי תימא ליגמר מהנך, מחלב, חמץ, נבלה, ושרצים, איכא למיפרך: **מה להנך שכן איסור הבא מאליו הוה**, שהחלב והחמץ ונבלה והשרצים לא נאסרו על ידי האדם אלא מאליהם הם אסורים, ואם כן, **תינח היכא דאיסור בא מאליו**, כגון הטבל והחדש והשביעית והכלאים, יש ללמוד אותם מהנך דלעיל בהצד השוה. אבל **היכא דלאו איסור הבא מאליו הוה**, וכגון ההקדש, שהאיסור בא על ידי האדם שהקדישו⁽⁷⁰⁾, **מנלן לאסור משקין היוצאין מהן?**

ומתריצינן: **גמרינן הקדש מבכורים**, שאף הם

איסורו בכעדשה], תאמר בנבלה שטומאתה ואיסורה בכזית, ולפיכך צריך לכתוב נפש לגבי נבלה.

והא דתניא: הטבל, והחדש [תבואה חדשה, שהיא אסורה באכילה קודם הקרבת העומר], **וההקדש** [פרי שהוקדש לבדק הבית, שהוא אסור בהנאה⁽⁶⁸⁾], **והשביעית** [פרי של שנת השביעית, שהוא קדוש בקדושת שביעית, והוא אסור באכילה לאחר הביעור], **והכלאים** — **כולן משקין היוצאין מהן אסורים כמותן**.

מנלן שגם המשקים היוצאים מהם אסורים בשתיה, אף שאינם מגוף הפרי⁽⁶⁹⁾?

בנבלת עוף טהור ובשרצים, ומעתה הגמרא דנה על משקין היוצאים מפרי אסור. ובתוספות כתבו שיש חילוק ביניהם, שאיסור שגופו נימוח מסברא הוא אסור, אלא שאכילה כתיבא ביה, ואיסור שנימוח אינו נחשב לאכילה, ולכן צריך פסוק לאסור. אך משקים היוצאים מהפרי מסברא אינם אסורים כהפרי עצמו, ואף בלא אכילה כתיבא ביה צריך פסוק לאסור.

אך אם כן הקשה התפארת יעקב, היאך רוצה הגמרא ללמוד טבל והקדש וכו' מחלב וחמץ לגבי משקים היוצאים מהם, הרי גם בחלב וחמץ כל מה שהתרבה מנפש זה רק כשהמחה את גוף האיסור, ומנין שגם המשקים היוצאים מהם אסורים כמותם? עיי"ש מה שתיירץ. ויתכן לומר, דלאחר שהתרבה מ"נפש" שכל שנפשו נהנית מהם אסורים, הרי גם משקים היוצאים מהם בכלל זה. [אך לגבי שרצים שהלימוד הוא מהטמאים עדין צריך ביאור, מנ"ל שגם המשקים היוצאים מהם כמותם, דלמא התרבה רק אם המחה את גוף האיסור?].

70. כך פירש רש"י. אך התוספות הקשו עליו, דהקדש אפשר ללמוד בגזירה שוה חטא חטא

איכא למפרך שכן הותר מכללו, ורק נבלה אפשר ללמוד משרצים ואין לזה פירכא.

68. הקשה התורת זרעים [תרומות פי"א מ"ג], מה הנידון בהקדש האם משקין היוצאים מהם כמותם, הרי גם המשקה שייך לבדק הבית, ויאסר בהנאה מצד עצמו, אף שאינו הפרי שהוקדש מתחילה? **ובחזון איש** [מעשרות ס"ז סק"א] כתב לתרץ, שאין מלקות על הנאה מהקדש אלא על אכילה בלבד, ואם כן הנידון בברייתא הוא לחייב מלקות על שתיית המשקין היוצאים מהם, וזה יתכן רק אם משקין היוצאים מהם כמותם.

וראה עוד בקובץ שיעורים [חולין אות נט] שהקשה כן לגבי כלאים, מה הנידון האם משקין היוצאים מהם כמותן, תיפו"ל שאפילו האפר שלהם אסור בהנאה, וכל שכן השקין היוצאים מהם? ותיירץ דהכא הנידון לאסור אותם מדין אכילה ולא מדין הנאה, ראה שם מה הנפקא מינה בזה. וראה שם מה שכתב לגבי הקדש.

69. עד כאן הגמרא דנה על איסור שגופו נימוח, ונאמרו לזה ארבעה פסוקים, בחלב בחמץ

תלמוד לומר "אשר תביא מארצך", ודרשינן מיתורא ד"תביא" [שהיה יכול הכתוב לומר "אשר מארצך"] – לרבות את המשקין היוצאין מהביכורים, שגם הם נחשבים כגוף הפרי, ויוצא בהם בדיעבד ידי חובת הבאת ביכורים⁽⁷¹⁾.

ומעתה ילפינן נמי להקדש, שהמשקין היוצאים מהם אסורים כמותן.

ומקשינן: כיצד אתה למד הקדש מבכורים והא איכא למיפרך: מה לבכורים שכן טעונין קרייה של פרשת "ארמי אבד אבי",

אין איסורן בא מאליו, אלא על ידי האדם שהפרישם לשם בכורים, ומכל מקום גם המשקים של הפירות נחשבים לביכורים.

ומקשינן: ובכורים גופייהו מנלן שגם המשקין היוצאים מהם נחשבים כמותן?

ומתרינן: דתני רבי יוסי: נאמר בבכורים "מראשית כל פרי האדמה", ודרשינן: "פרי" אתה מביא לבכורים, ואי אתה מביא משקה.

אך אם הביא למקדש ענבים של בכורים ודרכן, שהוא הביא את היין למקדש, מנין שבדיעבד הוא יצא ידי חובתו,

מהם כמותם, ולדעת התוספות לא ילפינן מהם משום שהם נחשבים לאיסור הבא על ידי אדם, אלא ילפינן מתרומה בגזירה שוה, ואם כן לדעת רבי יהושע [וכן קיי"ל להלכה] שבתרומה רק שמן ויין נחשבים כגוף הפרי, ולא בשאר הפירות, אם כן משקים היוצאים מטבל מותרים, וראה מה שיתבאר עוד בזה להלן בסוף הסוגיא.

71. כן פירשו רש"י ותוספות במסכת ערכין [יא א] והרמב"ם [פ"ב מביכורים ה"ד], שבדיעבד הוא יכול להביא למקדש גם משקים, ולדעת רבי יהושע להלן אינו יכול אף בדיעבד להביא אלא משקין היוצאים מזתים וענבים ולא שאר משקין. אך מרש"י להלן [ד"ה אין מביאים ביכורים משקה] משמע, שאינו יכול להביא כלל משקה למקדש, ואף לא יין ושמן, דכולם התמעטו מ"פרי", אלא הריבוי הוא שאם הביא פרי למקדש לביכורים ולאחר מכן יצא ממנו משקה, הרי גם המשקה אסור לזרים כמו הפרי עצמו. אך להביא משקה בתורת ביכורים אינו יכול. ולכן הוצרך רש"י שם לדחוק את הברייתא שאין מביאים בכורים משקה אלא היוצא מזתים וענבים, דהיינו, שאף אם יצאו מהם משקים הרי

מתרומה, ואין צריך ללמוד מהצד השוה? ולכן פירשו ששאלת הגמרא היא על כלאים, שהאיסור לא בא מאליו, אלא על ידי האדם שזרע אותו. אך רש"י כתב דכלאים חשיב איסור הבא מאליו, וכבר למדים אותו בצד השוה מחלב וחמץ, וביאר התפארת יעקב שהם נחלקו מה הכונה איסור שאינו בא מאליו, שרש"י סובר שהאיסור עצמו חל על ידי האדם, ולכן רק בהקדש יתכן לפרש כן, שהאיסור עצמו חל על ידי הקדשת האדם, מה שאין כן בכלאים שהאיסור חל מעצמו על ידי מעשה האדם הרי זה נחשב שהאיסור בא מאליו. אך התוספות סוברים שאם האדם גרם לאיסור על ידי מעשיו נמי חשיב איסור שאינו בא מאליו, ולכן גם כלאים חשיב איסור הבא על ידי אדם. ומהאי טעמא נקטו התוספות בקושייתם שלא יתכן שמדובר על טבל משום דטבל ילפינן חטא חטא מתרומה, ולא כתבו משום דחשיב איסור הבא מאליו, משום שלשיטתם כיון שהאיסור טבל חל במירוח הרי זה נחשב שהאיסור חל על ידי האדם. אך לרש"י חשיב שהאיסור חל מאליו מחמת מעשה האדם. ולפי זה יצא נפקא מינה לדינא, שלדעת רש"י ילפינן טבל מחמץ וחלב שמשקין היוצאים

מתרומה. דמה לתרומה שכן חייבין עליה מיתה, האוכלה במזיד, וחומש האוכלה בשוגג, מה שאין כן בהקדש⁽⁷²⁾?

ומתריצין: **אלא, גמר הקדש מתרוייהו** — מתרומה ובכורים. דאי פרכינן מה לביכורים שכן טעונים קריאה והנחה, תרומה תוכיח, ואי פרכינן מה לתרומה שכן חייבים עליה מיתה וחומש, ביכורים יוכיחו.

ומקשינן: אכתי איכא למיפרך: **מה לתרומה ובכורים, שכן חייבין עליהם מיתה וחומש, שאף הבכורים דינם כתרומה, וזר האוכלם חייב עליהם מיתה וחומש⁽⁷³⁾?**

ומתריצין: **אלא אתיא הקדש מתרומה ומחד מהנד, מחמץ או מנבלה. או מבכורים ומחד מהנד בלימוד של כמה הצד, וליכא למיפרך עליה מידי, לפי שלא מצינו חומרא הנוהגת בשני אלו ואינה נוהגת בהקדש⁽⁷⁴⁾.**

שניהם חייבים מיתה וחומש? ותיריך, שהתרצן היה סבור לתריך מתחילה שילפינן מתרומה או מבכורים ומחד מהנד, אלא שהמקשן היה סבור שהוא תריך שילפינן משניהם, ולכן הקשה לו ששניהם חייבים מיתה וחומש, ולבסוף ביאר לו התרצן את כונתו מתחילה.

74. להלן מבואר שלגבי ביכורים ותרומה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע האם כל המשקין אסורים כגוף הפרי, או שמא רק משקין היוצאים מזיתים וענבים, אך שאר המשקין אינם נחשבים כגוף הפרי, ומאחר וילפינן הקדש לרש"י וכלאים לתוספות מבכורים וחד מהנד או תרומה וחד מהנד, הרי לרבי יהושע אי אפשר ללמוד מהם אלא על משקין היוצאים מזיתים וענבים. ואם כן הברייתא שנקטה הטבל והחדש וכו' כולם משקים היוצאים מהם כמותם דלא כרבי יהושע.

והנחה לפני המזבח. מה שאין כן בהקדש? ומתריצין: **אלא, גמר הקדש מתרומה** שאף היא איסורה בא על ידי האדם שהפריש את התרומה, ומכל מקום משקין היוצאים מהם אסורים כמותן.

ומקשינן: **ותרומה גופא מנלן שמשקין היוצאין ממנה אסורים?**

ומשנינן: **דאיתקש תרומה לבכורים. דאמר מר: כתיב "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותרומת ירך" ודרשינן דהאי "ותרומת ירך" — אלו בכורים, שנאמר בהם "יד" כדכתיב: "ולקח הכהן הטנא מידך".** וכיון שהבכורים נקראים תרומה, הרי הוקשו תרומה ובכורים זה לזה, וכשם שבבכורים אסורים המשקין היוצאין מהן הוא הדין בתרומה, ושוב ילפינן הקדש מתרומה.

ומקשינן: והרי אי אפשר ללמוד הקדש

הם מותרים, חוץ מזתים וענבים שאם יצאו מהם משקים הרי הם אסורים. אך לפירוש הראשון שכתבנו שבדיעבד הוא יכול להביא למקדש שמן ויין, הרי הברייתא שם מתפרשת כפשטותה, וכן הוכיחו התוספות שם כפירושם. וראה מרומי שדה וחידושי רבינו מאיר שמחה מה שכתבו בזה.

72. כתבו התוספות, שלפי דעת רבי שגם במעילה איכא חיוב מיתה לא יתכן לפרוך כן, שהרי אין חילוק בין הקדש לתרומה. אך לפי שיטתם דלא איירי בכלל הסוגיא על הקדש כמו שפירש רש"י, אלא איירי על כלאים, ניחא, שהרי אין בכלאים חיוב מיתה וחומש.

73. הקשה בחידושי הר"ן, מה היה הסלקא דעתך של התרצן שלמדים משניהם, הרי על

דרבי אליעזר סבר: דון מינה ומינה. דהיינו דון תרומה מבכורים לגמרי, דמה בכורים משקין היוצא מהן כמותן אף תרומה נמי משקין היוצא מהן כמותן. ומינה, ועוד אנו למדין מבכורים גם את הפרטים, דמה בכורים אפילו בשאר מינין אמרינן דמשקין היוצא מהן כמותן, שהרי מכל שבעת המינים מביאים בכורים, ולא רק מתירוש ויצהר, אף תרומה נמי אפילו בשאר מינין. שכל הפירות שהן תרומה — משקין שיצאו מהן כמותן⁽⁷⁵⁾.

ורבי יהושע סבר: דון מינה בלבד, דמה בכורים משקין היוצאין מהן כמותן אף תרומה משקין היוצאין מהן כמותן. אלא שמעתה — ואוקי באתרה. נעמיד את התרומה במקומה, שלא נלמד מבכורים אלא באותם משקין שמצינו שחל עליהם שם תרומה בהיותן משקין, כלומר — שמן ויין, שבהם אמרינן שאם קרא שם תרומה עליהם בהיותן זתים וענבים, הרי גם המשקין היוצאים מהן כמותן. אבל משקין אחרים, שלא מצינו שחלה עליהם תרומה בהיותן משקין, לא נלמד אותם מבכורים, אלא נימא שאפילו אם יצאו מפירות תרומה אינם אסורים כמותם⁽⁷⁶⁾.

והא דתנן: דבש היוצא מהתמרים, ויין שנעשה מתפוחים, וחומץ שנעשה מסיתונות, [ענבים גרועים], ושאר מי פירות [חוץ משמן ויין שנעשו מזתים ומענבים] של תרומה —

רבי אליעזר מחייב קרן וחומש את השותה אותם בשוגג, כדין תרומה. ורבי יהושע פוטר.

והוינן בה: במאי פליגי הני תנאי? שהרי למדנו תרומה מבכורים שמשקין היוצאין מהן כמותן. ומדוע רבי יהושע פוטר?

ומשינינן: בדון מינה ומינה, ובדון מינה ואוקי באתרה — קמפילגי, כלומר, שבכל דבר הלמד מחבירו בגזירה שוה או בבנין אב, יש לדון, האם אמרינן "דון מינה ומינה", דהיינו, שנלמד מהמלמד גם את עצם הדין, וגם את שאר הפרטים הקיימים במלמד, או דלמא, "דון מינה" — נלמד מהמלמד רק את עצם הדין, ואחר כך אוקי לדבר הלמד באתרה. שנעמידנו במקומו לענין שאר הפרטים שאפשר ללמוד אותם מגופו.

כמותם, שוב הדין כן בכל המינים. ובחידושי הר"ן כתב לחדש, שאמנם אינו חייב להביא ביכורים אלא משבעת המינים. אך אם הביא ביכורים אף משאר מינים חל עליהם שם ביכורים, והם נוהגים בכל המינים. [ראה שם שהוכיח כן ממשנה במסכת בכורים, ולפי מה שפירשו שם המפרשים יש משם ראיה להיפך].

76. הקשה רש"י, הרי בלאו הכי אין תרומה מן התורה אלא בדגן תירוש ויצהר, ואם כן במה

אך יתכן שרבי יהושע מודה שמדרבנן מיהא כל המשקין אסורים, והברייתא נקטה כן מדרבנן, וכן כתבו הרדב"ז [פ"י ממאכלות אסורות הכ"ב] והחזון איש [טבול יום בהוספה לסימן ד סק"א].

75. הקשו התוספות, מנין נדע את כל המינים, הרי מביכורים אפשר ללמוד רק את שבעת המינים? ותירצו, שבזה כבר אין מקום לחלק, ומאחר ואפילו בתרומה דרבנן משקים היוצאים

מה שאין כן לרבי אליעזר, הרי למדים תרומה מבכורים גם לגבי שאר המשקין, ואם כן, גם למשקין היוצאים משאר הפירות יש להם דין ביכורים, והוא יכול להביא אותם למקדש בדיעבד.

והא דתנן: אין סופגין את הארבעים מלקות משום ערלה, אם שתה משקה שיצא מפירות ערלה, אלא על משקה היוצא מן הזיתים ומן הענבים.

מני היא?

רבי יהושע היא! דאמר דון מינה ואוקי באתרה, וגמר להו לבכורים מתרומה שאין משקין היוצאים מהם כמותן אלא בזתים וענבים,

והדר שוב מיתני לה לערלה בגזירה שוה קכא-א "פרי" — "פרי" מבכורים — שבשניהם נאמר "פרי" — שגם בערלה אין המשקין היוצאין מהן אסורים כמותן אלא בזיתים וענבים בלבד. אך לשיטת רבי אליעזר הרי הוא חייב מלקות אף בשתיית שאר המשקין (78) (79).

והלימוד הוא כך: מזה משקין דקדשים בתרומה, והיינו המשקין שמצינו שמקדישים ומפרישים אותם לתרומה, תירוש ויצהר שהם כתובים בתורה לענין תרומה ומעשרות — אין, אבל מידי אחרונא לא מצינו. אף משקין היוצאין מהן כמותן, שאנו למדים מבכורים, תירוש ויצהר — אין, מידי אחרונא — לא! ולכן הוא פוטר מקרן וחומש בשאר המשקים, שבהם לא אמרינן משקין היוצאין מהן כמותן.

והא דתנן: אין מביאין בכורים משקה למקדש, אלא משקה היוצא מן הזיתים ומן הענבים, שבדיעבד יכול להביא למקדש יין ושמן בתורת בכורים (77).

מני היא?

רבי יהושע היא! דאמר לענין תרומה — דון מינה ואוקי דאתרה. ומאחר דתרומה אינה למדה מבכורים אלא לגבי תירוש ויצהר, דהיינו זיתים וענבים, שוב חזר רבי יהושע וגמר להו לבכורים מתרומה [שהרי בכורים ותרומה הוקשו להדדן], שגם בבכורים אין המשקה היוצא כמותם, אלא בזיתים וענבים בלבד.

נחלקו האם למדים שאר משקין מביכורים? ותירץ, שרבנן כעין דאוריתא תקון, ואילו היו כל המשקין חייבים בתרומה מדאוריתא הרי לרבי אליעזר היו למדים אותם מביכורים ולרבי יהושע לא, ולכן גם רבנן תקנו כך. והתוספות תירצו, שקיים נפקא מינה גם כלפי הדאוריתא, בדגן שהמחור, שלפי רבי אליעזר ילפינן מביכורים לאסור, ולפי רבי יהושע לא ילפינן.

78. בפשטות משמע בגמרא שהטעם שלפי רבי יהושע שאר המשקין אינם נחשבים כגוף הפרי, משום שילפינן ערלה מבכורים בגזירה שוה,

77. רש"י פירש באופן אחר, לפי שהוא סובר שאף בדיעבד אינו יכול להביא למקדש יין